

KAMRAN BEDIR-XAN

DESTPÊKA XWENDINÊ

PARIS

1971

Kamran Bedir - Xan

Destpêka Xwendinê

+++++

Paris
I 9 7 I

- 1 -

Destpêka Xwendinê — Hoza yekemîn

Elfabeya Kurdî :

Tîpên Çapê .

Tîpên destnivîsandinê .

Girdek.

hûrek .

girdek   *hûrek*

A

a

Ava.   *ava.*

B

b

Bar.   *bar.*

C

c

Car.   *car.*

Ç

ç

Çar.   *çar.*

D

d

E

e

Dadê.   *dadê.*

F

f

G

g

H

h

I

i

Î

î

J

j

K

k

L

l

M

m

N

n

O

o

P

p

Q

q

R

r

S

s

Ş

ş

T

t

U

u

Û

û

Heval   *heval.*

Înkar.   *înkâr.*

Îzo.   *îzo.*

jin.   *jin.*

Kirim.   *kirim.*

Lal.   *lal.*

Mam.   *mam.*

Man   *man.*

Tipên çapê.

Girdek	hûrek
V	v
W	w
X	x
Y	y
Z	z

Tipên destnivîsandinê .

Girdek	Hûrek
Ab, e, î	ode
Bar, ç	pêraz.
Qelehm.	qelem.
Rabûn.	rabûn.
Serma.	serma.
Şar.	şar.
Tejî	tejî
Urandin.	urandin
Ûrîn.	urîn.
Vebûn.	vebûn
Welat.	welat.
Xanî.	xanî.
Yar.	yar.
Zava.	zava

Hînker ser
 xwe, xwa
 xwarin, xew,
 xwendin, xweli
 rexwarin, xwe,
 xwe bi xwe, xwey,
 xweh, xweşk
 Xwedê.

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
- 11 12 13 14 15 16 17 18
- 19 20 100 1000 100000

Hiniker: d a a a

da - da da - da - da da
da - da da - da - da da
da - da da - da - da da
da da - da - da da - da.

Hiniker: b

d a e i n

da - da da - de - di de - na de -
di da - da - me da - da - de -
da me da - da di de - di de -
na de - na n e - na n da -
na n me da - da - da da.

Hiniker: c

d a e i n n

da - da da - ne da - mi n
da - mi n me da - mi n
da me da - na n - me na n e -
mi n na n da - mi n na n
me da - da da - da de.

-4-

Hinker: ç

d a e i n m t
min nan da te - te man
ne da min - min dada
te da me da - dadan -
dade - dandedan - te da
me - mam - man nan
da - te da me - me de
me da - te da min - dade.

Hinker: d

d a e i n m t
w b
dada - bada - baole -
min da - te da - wan
da - me me da - we me
da - tam - tab -
we - te da - te me da -
te nan ne da me -
me nan da we - we
nan bi me da - te da -

- 5 -

Hîmker: e

d a e i m n t w

b e

rabe - ar - dada - rabe - were -
bide min - min da te - te me
da min - reben - rabe - ter -
dide te - mam nan dide te.
te nan da wan - were -
rabe - me nan da wan -
da - dide - dada - me da -
me nan da wan - ber -
ter - bir - bar - rabe - were -

Hîmker: ê

d a e ê i î m n t w

b z r ê z

dê - derî dade - rabe - wî
derî dada - me derî dameda -
rê - rê dan - me derî dada -
we nan anî me - me nan
da we - in - din - derî - dê

berdan - bermedan - ne dan - de.
min da - te da - we da - wan
da - em didin - bar - mar -
wê dide - wan dide - nan
bine - nan bide me - me
nan da wan - dade - rabe -
were - wêran - min da -
te da - wî da - wê da -
me da - we da - wan da -

Hîmker f

d a e ê i î m n t w
b r c l z
mala me - zer - zêr - zîm -
zana - zêr - zer - zêrîm -
zêde - zeyde - dada - êl - ber -
mam - nan - name - ew -
we - ez benî - ew tal e - em
ne tal in. caw - cil - car -
min nan da wî wî derî da -
da - tarî - taritî - zelam -

mamê min - mamê te - de-
de were - lat - lo - lê - lolo -
lêlê - mala wan - dar - dar -
bir - rê - ra - war - lo were -
were lo - min dida wê -
wê dida me - nan nî me -
me nan nî me - were lê -
were mal derî dade -
me derî dade - lez dade -
lezandin - wan derî da -
meda - wer derî dade -
zer e , lê ne zêr e - were
mala min - mala te -
nî me - min derî dade -
me nan nî me - me
nan anî mal - dêr -
der - zer - zêr -

Hinker: g

d a e ê i î m n t w

b z l z c ç y

çav - cav - yar - mar ,

tari - wî - wê - zer - zêr -

din - dîn - damîn - der .

brayê min - herw - mala
mezin - çiyayên bilind
Zadê me - ya min - ya te -
ya wî - ya me - ya wan -
ya wê - yê min - yê te - yê wî -
yê wê - yên me - yên te -
yên wan - min da - te
da - wî da - me da - we
da - wan da - tu didî -
ew diolê - ew didim - ew
na dim - ew ne didan -
min ne da da - derî dade -
Cemil mamê te ye - tu
nan didî me - em nan
didim te - min dit - te
dit - wî dit - we ne dit -
wan ne dit - tu dibîni -
ez na bînim. hon na
bînin . ew mal mezin e.
mala min ne mezine.
yek - çar - derî - alem -
zer - zîr - zînet - bar -

Hiniker: h

d a e ê i î m n t w b r
z l c ç y v h o j k

ev mal vala ye - mala te ara.

Zin dot mama min e - heva.

ya min - yêm min - Ev hevalê

min e - da - dada - dade -

ez - ez benî - çinar dareke -

Temo hevalê mamê min e.

Temo ne hevalê mamê min e.

ez dikim - tu dikî - ew dike -

em dikim - hom dikim - ew

dikim - ez na kim - tu na kê -

ew na kê - ez ê bikim - tu ê

bikî - ew dê bike - em dê

bikin - hom dê bikin - ew

dê bike - Memo zana ye

lê brayê wî ne zana ye.

me nam û av anîm - here -

were - rabe - were derî dade -

min derî dada - roj - jor -

jêr - jar - jorîn - here - were -

Hîmker : i

d a e ê i î m n t w
l l r z c ç y v h o
k g

qelem - qehwe - qedandim - kanî
kirim - min qehwe anî - danî -
kerê memo - Kerê Memo - ma -
qelemma min ba te ye - Brayê
te raza - ez radizim - here banî
hevalê me bike - te derîda da -
ez dikevin - tu dikevi - ew
dikeve - em dikevin - min
qedand - te qedand - wî qedand -
hon diqedînim - Ew diqedînin -
ew mal ne çak e - mala te
çak e - lolo - lê lê - çiya - çar -
çire - zor - welat - rojhelat -
diwar - ez tîm - tu tê - ew tê -
em tîm - hon tîm - ew tîm -
ez na yim - tu na yi - ew na ye -
em na yin - hon na yin -
ew na yim - rêkirim - rêke -

Hînkerî

d a e ê i î m n t v w l
b z z c ç y h q k s ş o
serma - sar - sor - spaî - sebr -
sev - şor - sa - şabûnî - ser -
şer - şiv - şevborî - şikestin -
dinya sar e - şev keleha
mêra ye - mêz helim şevres
zor in - şîr şîrîme - şîlahî me
baş e - Herwînd î Temo heva -
lên min in. ew sorbe sar e -
sorba sar me baş e - emî kurd
hemî brayên hev in - şekir
şîrîme - qehwe me şîrîme -
ez diçim - tu diçî - ew diçe -
em na çin - hon na çin -
em îro na çin - hon îro
na çin Siirtê - ez ji Diyarbekrê
têm - tu Kurdî ? Belê ez Kurd im.
Wavê te çi ye ? Wavê min serdare.
Tu ji Kurdistanê tê ? Belê, ez jê tîm.

Hînker: j

d a o e ê î ï m n t v w
l b z z c ç y h k q s ş
j g x

ga heywanek e - hesin ma-
denek e - Êro çi roj e? Êro in e-
ava kamîya me sar e - digun-
dê me de deh ga heme - Memo
gavanê me ye - ez Memo nas
dikim, ew hevalê min e -
Êro hewa gelek germ e - roj
dibiriqe - jor - jêr - jârî - Xulam
ne xidmetkar e, ew kurê malê
ye - Êro gayên gund ji gund
dermeketin, hewa gelek sar bû-
xalê min me li mal e - ger-
jêr - jor - xanî - xew - xwarin -
zer - zêr - dada - ca - emî - bin -
mam - qeşa - kirim - çiya - çar-
çem - ciwanî - bare - barê min -
her kes dizame - zanîn - anîn -
min anî - tu ket - ew olide - em
têm - hon dibêjin - ew dikim -

Himnê: k.

d a e ê i î ç ç s ş v w n
m r k q l z h f o x j g
t l y p

firax paqij e - min destên xwe
suştim - firax paqij e, lê vala
ye - Herind rabû û derî girt.
fincan ket erdê û şikîya
nan û dew firaxîna li derew.
dora gund hatiye paqij kirin.
ro bi ro ew hisyartir dibê -
berî nûro - pistî nûro -
zema hiya rojê baş e, memaze
li zivistanê - herwa sar e.
jina min - mêrê wê - çiya
nî me ko zê jê na keve -
xebat sêr e, dest avêtê
dibe rojê. Şêr bi lepê xwe
Şêx Hadî ma yê hawara te.
wê dixurim sawarê, me di
çim hawarê - siwarê hespê
cîranê xwe her peya ye.

Hîniker: l

i î c ç o a e ê n m s

ş z x v w z k t l b d

h u û

g p g j y

f

kûr - dîr - bîn - hebûm

kurt - kurtan - kanî - par

peşdar - pemîr - poz - poz

hilind - kursî - kenolal

din - dîn - şer - şêr - şar

şaristan - dade - vala - ci

çak - comerd - ko şer şer

bû, tu restir be. Ez diçim

xwendegaha destpêkî

brayê min diçe xwendegaha

navîn - pîs mamê min

diçe zarîngehê - yem ko çûn

hetê Heyvê, berî hîmî xwendin

û nivîsandina zmanê xwe

bûme - zer - zêr - şer - şêr - Emê

sibe herim Hezar golê - Te

navê xwe me got min -

Gola gundê me
di nîzîkî gundê me de
golek heye. Em gol gelek
mezin e. Di vê golê de
masiyine mezin peyda
dibim. Masîvanên gund
ji vê golê masiyine bas
digirin û wan di gund
de difiroşin.

Carina em di vê golê de
sobayiyê dikim. Di nav me
de melevanên jêhatî hene.
Herwekî ew gol mezin e,
gava bayê xurt tê, pêlên
mezin lê radibim.

Di buharê de xelkê gund
li ber lêva avê de, ji xwe
re digerin û zarî lê dîte-
gizim.

Ziristanê de arsa golê
digerin û qesî digirin û
zarî li ser wê qesayê xwe
xîz dikim.

Sal û demên salê

Di salekê de sê sed û pêst
û ses roj heme. Sal dike
domzde meh. Heftê dike
heft roj. Di salê de çar dem
heme, buhar, havîn, zivistan,
payîz û zivistan.

Buhar dema xwesî, dema
gul û gulçîçekan e.

Bîst û yekê Adarê Sersala
me ye. Havîn dema
germî û xebatê ye.

Payîz dema cot û kara
zivistanê ye. Zivistan
dema berf û baranê ye.

Çiya nî ne ko rê pê na
kere. Xebat şêr e, dest
awêtê dibe zovî.

Şêr bi lepê xwe, Şêx
Hadî na yê hwarate.

Dest hilanîn fereca
xeyrê ye.

Çiya

Çiyayê me çiyakî belind û
firek e. Em bi dar û ber e.
Di vî çiyayî de her debe
heme wek hirc, gur, piling,
rovî û keftar.

Di nawsere wî çiyayî de ka-
niyêke mezin heye. Awa
vê kaniyê pir sar û zelal e.
Zimar û tehtên wî çiyayî
gelek bi heybet in.
Di harûnê de zozanê me
em çiya ye.

Heywanên kedî û kovî

Heywan du texlîtin: kedî
û kovî. Bezê spî û res,
dewar weke qa, ganiş,
çêlek, hesp, hêşir, ker
heywanên kedî ne.

Heçî piling, sêz, fil, keftar,
gur û h. d. heywanên kovî ne.

Hinikera wîrûsandîniê

Mîni jî brayê xwe re, yê ko li
kaniyê ye, nameyek şand. Duhî
êvarê gelek meyrwan hatine
ba me. Mîni brayê xwe şand gûrd.
Û hewa me gelek sar e.

Nameya te gihaye destê min û
dilê min jî gelek sa bû.

Ew du frensîz heralê min
in, ew jî Tarîsê tîm û dixwar-
zin fêrî zmanê kurdê bibin.

Tu î Ferzende? Wo, ez me Fer-
zende me, ez pîsmamê wê me.
Ûsal zad gelek baş e. Pîsmamê
min Tema Ûsal zanûgehê diçe
dîme. Wêre de em per re herin
bexçê, hewa zehf xweş e.

Kurd hemî divê fêrî xwendin
û nirûsandina zmanê xwe bibin.
Divê di nav me de nexwendin
me mîne. Bi tîpên me xwendin
û nirûsandin me dixwar e,
berwa jî gelek hêsanî ye.

Hînkerà nivîsandîniê.

Min brayek heye. Brayê min
hêj piçûk e. Sala ko bê heye
ko ^{ev} bikare here xwendegahê.

Navê brayê min Cemşid e.

Mala min di nîzîkî stasyonê
de ye. Em li Eternangayê
dixebitin. Ko hem çarekê fêrî
xwendin û nivîsandîniê bûn,
divê hem hemî methelok,
mamik, stran, serêle, çirok û
çirçirokên ko dizanin binivîsin
û çap bikin.

Divê em hînî nivîsandîniê, li
ser mekîna nivîsandîniê, bînin,
ev tîsteki gelek hêja û bikêr.
hatî ye. Heke em hînî nivîsan-
dîniê, li ser mekîna nivîsandîniê
bûn, eydî ^{em dikarin} bi mekîna piçûker ge-
lek kitêban çap bikin.

Herwekî dipeyizim argo da xêvin
wilo binivîsin, rast e, guman
me kin.

Hînkerên nivîsandinê.

Ez nexweşim, ev ducarê ji
ez ji mal dermakedim. Xezû-
rê min mirovekî piş e. Gundê
me de xwendegah nî me.

Hecî ko xwendin û nivîsan-
dina zmanê xwe dizanin, divê
mezanan hîn bikin, derîa wan
libêjin, arîkariya wan bikin,
ev tistlîser me wacib e.

Allîma me, heval û brayên
me jî divê fêrî xwendin
û nivîsandinê bibin. Bê xwen-
din û nivîsandinê jêve çim nî
me. Deriyê azadî û serbestiyê
bi mifteya zanînê tê vekirin.

Şêr bi lepê xwe, Şêx Hadî
na yê hawara te. Çiya
nî me ko rê jê na keve.

Dermana mezaniyê xwendin
û nivîsandinê. Destjêka
Zanînê fêrbûna xwendin
û nivîsandinê.

Destpêka Xwendinê .

Hînger I .

- Hoza Juvemian -

d a e t m n w da te . ne da me .
da te . te da . da da . dada . da me . me
da . dada . te ne da . me da te . wan da te .
we da . te da . te ne da . ne da te . me da
we . we da me . dada . daneda . we da me .
dada . Da te . ne da te . me da we . we da me .
dade . damede . we da me . me da we . te da .

Hînger 2 .

d a e m n w o i no na de te
dade . me da we . we da me . te ne da . we
da wan . ne me ne da wan . wan da me . me da we . we
da wan . te da wan . te ne da wan .
te dada . te daneda . me dada . me daneda . te
da wan . wan da te . me de wan . te ne
da wan . wan da te . no me ne da . we da . we
dada . we daneda . dade . damede . me de . me
de wan . wan da te . no min ne da wan . te da
min . min da . te da . wî da . wê da . me da
we da . wan da .

Min da .	Min ne da .
Te da	Te ne da .
Wî da	Wî ne da .
Me da	Wê ne da .
We da .	Me ne da .
Wan da .	We ne da .
	Wan ne da .

d D . a A . e E . t T . m M . n N .

w W . o O . i I .

Hinker 3 .

d a e n t o m n w i b î min ne da te .
 bide min . min ne da te . te da , wî ne da . me da we .
 te ne da wan . no me ne da wan . te da wan . te nan da .
 te nan ne da . wan nan da me . min da . te da . we da
 wan . wan da . wî da . wan da . me ne da . na din .
 na de . dide . min nan da te . te nan da min .
 Min da . Te da . Wî da . Wê da . Me da . We da .
 wan da . Min ne da . Te ne da . Wî ne da . Me ne
 da . We ne da . wan da . Min ne da . Te ne da .
 Wî ne da . Wê ne da . Me ne da . We ne da . Wan
 ne da .

Hinker 4 .

d a e n m t o w i b î i î
 D A E N M T O W I B

min da te nan . min nan da te . min da te . te da
 min . wî da me . me da wan . we nan da me . nan me
 de wan . nan bide min , nan me de wan . me nan
 da wan . wan nan da me .

Min da .	Min ne da .	Me ne da . Te ne
Te da .	Te ne da .	da . Te ne da min .
Wî da .	Wî ne da .	Min nan da te , te
Me da .	Wê ne da .	nan ne da min . Wî
We da Wan da .	Me ne da .	nan da me . Min
Wan da .	We ne da .	dît . Te dît .
	<u>Wan ne da .</u>	Wî dît . Wê dît .
1 2 3 4 5 6 7 8 9 IO .		Me dît . We dît .
8 3 4 7 9 IO 2 1 6 5 .		<u>Wan dît .</u>

Hinker 5 .

d a e n m f o w i î t r u b v
 D A E N M F O W I Î T R U B V

min derî dada . min nan da wî . we dida me . me
 dida we . wan da te . wî da min . te derî dada .
 we derî dada . wê derî daneda . me nan dida wan .
 tu na dî min .

wê dît . te dît . te ne dît . wan dît . min dît .
 te dît . wî dît . wê dît . me dît . we dît .
 wan dît . were derî dade . rabe derî dade . Temo derî
 dada . min dar dît . te dar ne dît . tobe
 bra . brader . derî . min ne didît . te ne didît .
 wî ne didît . wê ne didît . me ne didît . we ne
 didît . wan ne didît . min da . min ne da . te
 da . te ne da . wî da . wî ne da . me da . me
 nan ne da ; me av da . wî nan ne da min . îro me nan
 nî ne . te û bra Temo . lo lo ! rabe were ba me .
 wê nan ne da , wê av da , wê nan nî ne . me av nîne .

Hinker 6 .

d a e n m f o w v i î t r u û b v y l ê
 D A E N M F O W V I Î T R U Û B V Y L Ê

min û te . min av ne da te . min Temo
 ne dît . Temo rabû av da me . wê Temo ne dît , min
 Temo dît . Bra Temo nan anî û da me û wan . me nan û
 av anî û me da we . we heval Temo dît ? no me
 heval Temo ne dît me mamê Temo dît . Mame Temo av
 anî û da wan . rabe , were rûne . Navê min Temo
 ye .
 Temo brayê min e . rojava . Li jor . Li jêr . Li
 jor . Li mal . min , te , wî , wê , me we , wan .

Hînger 7 .

d a e ê n m o w v i î t r u û b v y l ê s j
 D A E Ê N M O W V I Î T R u û B V Y L E S J

ev av sar e . ava sar û ava ne sar . mamê min ne
 li mal e . îro mamê te li mal e . no , mamê min îro ne
 li mal e . te derî dada . wî derî daneda . te
 îro temo dît ? no , min îro Temo ne dît lê min brayê
 wî dit , brayê wî braderê min e . te nan û av da braderan
 û dostan ? no , min av û nan nî ne . te derî dada ? no
 min derî daneda lê Hevind ew dada . Derî venabe . min ,
 te , wî , wê , me , we , wan . Min , Te , Wî , Wê
 Me , We , Wan . min da ta . te da wan . mala
 Temo dûr e . em rabûn . ew ranebûn . em radibin .
 ew ranebûn . tu rabe , Temo tu jî rabe . were rûne .
 îro dinya serma ye . baran dibare . Berf dahat rû-
 yê dinê bû spî . spîndar dareke bilind e . ava sar
 nî ne . me derî dada . te derî daneda . ev mala min e
 lê ew mala Hevind e . Hevind braderê min e .

Hînger 8 .

d a e ê n m o w v i î t r u û b c y s ş j
 D A E Ê N M O W V I Î T R u û B C Y S Ş J

braderê me brîndar e , dinale . nalîna brîndaran dilê
 min dişewitîne . navê mamê min Cangîr e . Tu mamê min
 nas dikî ?
 Belê , min ew carek dît . rabûn û rûniştina me . welatê
 jorîn . welatê jêrîn . welat şîrîn e . em kurd in .
 kurd mêr û comerd in . comerdiya kurdan . mêraniya
 kurdan . helaw , helaw dev şîrîn na be . şev reş be ,
 tu reştir be . te li me da . wî li wan da . me av
 anî braderê Tacînî . min , te , wî , wê , me , we ,
 wan .

Min da . Te da . Wî da . Me da . We da . Wan da .
Min dida . Te dida . Wî dida . Me dida . We dida . Wan dida .
Min av û nan dan braderan . Rabûn û rûniştina kurdan .
Mêranî û comerdî . Comerdî û mêranî . destê min û
destê te . Em destbra ne . îsal serma nî ne .

Hînger 9 .

d , a , e , ê , n , m , o , w , v , i , î , t , r , u , û ,
b , c , ç , y , s , ş , h , l , k .
D , A , E , Ê , N , M , O , W , V , I , Î , T , R , U ,
Û , B , C , Ç , Y , S , Ş , H , L , K .

Hevalê min çû gund . Îro hevalê min Mem diçe gundê
hevalê Temo . Em îro ne li mal in . Hewa îro ne çak e .
Min kir . Te kir . Wî kir . Me kir . We kir .
Wan kir . Min da . Te da . Wî da . Wê da . Me
da . We da . Wan da . Min fikir . Te dida .
Min ne fikir . Min kiri bû . Wan ne kiri bû .
Me kiriye . We kiriye . Wan ne kiriye . Heye ko
min bikira . Bila ez kiri bim . Bike . Me ke .
Tu ê bikî Ew ê bike . Ew na ke . Were , derî dade
Te derî dada ? No , min ew daneda .

Hînger 10 .

x w e

xwe : bixwe , vexwe , xwarin , vexwarin , xwestî ,
xweh , xwey , xwîn , xwîndar , xwendin , xwendegah .

Min meyvanê xwe anî mal . Meywe xweş e , xwarina wê
baş e . Me nan , tirî û av hene . Rezên me têr tirî
ne . Rezên me meywên wan taze ne . Mamê min îro ji
gund tê , ew ê bibe meyvanê mala zavayê xwe .
Em hemî diçin mala meta xwe . Min xwe şuşt . Te dît .
Wî da . Wan kir . Ew dikin . Ew ê bikin . Xebat şêr e ,
dest avêtê dibe rovî . Heta mirinê , çav li kirinê .
Siwarê hêstiran . Min , te , wî , wê , me , we , wan .

Hînger 11 .

xwe	xwe	p	z	q	xwe	xwe	p	z	q
XWE	XWE	P	Z	Q	XWE	XWE	P	Z	Q

Brayê xwe bîne mala me . Cîranê me hevalê xwe anî
 bewça me . Bexça me ne dûrî bajêr e . Ez ,tu , ew , em
 hon , ew . Ez didim . Tu didî . Ew dide . Em didin .
 hon didin . Ew didin . Ew çî didin . Ew dêh pezan didin .
 Dinya gulek e , bihn bike û bide hevalê xwe .
 Wî kurê xwe anî xwendegahê . Em diçin xwendegaha dest-
 pêkî . Di bajarê me de xwendegaha navîn nî ne .
 Em hemî dixwazin herin xwendegaha navîn û piştî
 qedandina wê herin zanîgehê . Me qelem û defter nî ne .
 Em ê herin û ji xwe re qelem û defteran bikin .
 Ez kurd im . Tu kurd î . Ew kurd e . Hevalê me ne
 kurd e , ereb e . Ez ji xwendegahê gelek hez dikim ,
 ji xwe kî ji xwendegahê hez na ke , her kes hejî wê
 dike .

Hînger 12 .

Xwe	p	q	z	g
XWE	P	Q	Z	G

Ev mezel ne paqij e . Rûyê xwe bişo , rûyê te ne pa-
 qij e . Min destên xwe şuştin . Dest hilanîn fereca
 xêrê ye . Fêda gavanan siwarbûna keran e . Dermanê
 xwestinê dan e . Heta ko hevraz ne keve ber te , qedrê
 berjêrî ni zanî . Merşekî yekî ber avê çû , got:
 Bila xêra dê û bavê min be . Rih dibe bost , dijmin
 na be dost . Şahidê roví dûvê roví ye . Malxweyê me
 Om e , xwelî li serê me kom e . Roviye gerok ji şêrê
 xewar çêtir e . Dîzika kebanî şkênandî , deng jê na yê .
 Ne dixwim sawarê , ne diçim hawarê . Ferxên yeksalî
 radibin , hêkên hesinî çêdikin . Kurmê darê ne ji darê
 be , zewalê darê nî ne . Eqil tacekî zêrîn e , li serê
 her kesî nî ne .

Hînger 13 .

Elfabeya kurdî ji sih û yek tîpan hevedudanî ye .
Di navbira tîpên çapê û destnivîsandinê hinik cihêbûn
heye û di nav bira hûrek û girdekan jî cihêbûn hene .

Tîpên çapê yên hûrek ev in :

a b c ç d e ê f g h i î j k l m n o p
q r s ş t u û v w x y z .

Heçî tîpên çapê yên girdek ev in :

A B C Ç d E Ê F G H I Î J K L M N
O P Q R S Ş T U Û V W X Y Z .

Tîpên destnivîsandinê di dawiya vê kitêbê de ne .

Ji van "i" û yek tîpan heşt dengdêr in , heçî .

23 yên mayîn dengdar in .

Dengdêr du texlît in : Kurt û drêj .

Dengdêrên kurt sisê ne : e i u .

Dengdêrên drêj pênc in : a ê î û .

Heçî dengdar bîst û sisê ne : b c ç d f g h j k
l m n p q r s ş t v w x y z .

Dengdêrên kurt wek : Ez , tu ew , em der , ker ,
hesp , din , bin , ser , zer , şer , her , hin , heke
hew û herwekî din . (bi kurtî h. d.)

Dengdêrên drêj wek : mal , av , ax , ava , rê ,
rû , ra , î , dîn , zôr , zîv , zava , enî ,
kar , kirîn , kanî , dot , dotmam , dê , bav ,
avahî , nêçîrvan , masîvan , dergevan , segman ,
dawî , karîn , avêtin , serfiraz , mêt , mêrxas , comerd ,
vala , tejî , rabûn , hebûn , vebûn , danîn , avêtin
danîn û h. d .

Heçî dengdaran ev bê arîkariya dengdêrekê na yên
bilevîkirin .

b wek ^ Bav , bar , ber , bûn , berdand , birin û h. d.

c caw , cih , cer , ceribandin , cîran , ciwanî
comerd . ciwan , cih , cil , cêrî û h. d .

- s -saz, sar, serma, sal, ser, serîn, serbest, serbestî, sînor, sewz, serêle, sobayî, sobayî kirin, serxweş û h. d.
- ş - şev, şêr, şer, şor, şor kirin, şik û H:Ş.
- t - ter, tarî, tewr, timam, tazî, tazîfî, tena hî, tenê, tal, tehl, tirk û h. d.
- u - ûnîd, ûnî û h. d.
- v - vêran, vir, vekirin, vemirîn, vekuştin û h.d.
- w - welat, were, wêran, welatî, welatîfî û h.d.
- x - xwarin, xanî, xwendin, xwenda, xwendekar, xwendegah, xwîn, xwînxwar, xwînxwarî, xan, xanedan, xal, xaltik û h. d.
- y - yar, yarî, yarîker, yê, ya, yên û h. d.
- z - zor, zêr, zava, zevî, zinar, zîv, zêrker, zîvker, zêrînger, zerdelû, zarîn, ziwa, ziwaker, zilm, zalim, zend, zinde, zaro, zava, zencîr, zengîn, zirav û h. d.

Hînkêr I4 !

Methelokên kurdî .

Çiya nî ne ko rê pê na keve . Hezar heval kê m in , dijminek pir e . Ne konê bê pez , ne gundê bê rez , ne mirovê ko dibêje ez û ez . Bila zer be , bila mêzer be . Hesp dibezê , siwar pesnê xwe dide . Ga dimire jê çerm dimîne , mirov dimire jê nav dimîne . Dilê tirsok singa gewr na bîne . Her tişt bi ziravî dişkê , mirov bi stûrî . Dinya gulek e , bihn bike û bide hevalê xwe . Me de ser pirê nemardan , bila av te bibe . Yê ko got û kir mêr e , yê ko ne got û kir şêr e , yê ko got û ne kir kerê bê feyde ye . Ko şev reş bû , tu reştir be . Yê ko ji jina xwe na tirse ne tu mêr e . Nanê mêra li ser mêra deyn e . Nan û pîvaz û nexweşî çav reşî ye . War ew war e , lê bihar ne ew bihar e .

Loriya Şehîdan

Mêrên ko ji bona serbestiyê ,
Ji bona azahiya welatê xwe mirine ,
Hêja ne ko millet gî bê
Û di pêşiya gora wan de bisekine .
Di nav navên spehîtir de ,
Yên çelegtir navê wan e ..
Kubarî û her mezinahî ,
Di pêşiya wan de bê rewş û zînet in .
Herçend jî ew di axa reş de
Xwe drêj kirine
Mîna dayikeke delal
Millet ji wan re dilorîne .

Şan û mezinahî bi te dikeve
Welatê delal û abadîn .
Şan û şeref bi wan dikeve
Yên ko qurbana te bûne .
Di nav ax û xwînê da .
Gelî şehîdino ... Şehîdên welêt !
Mêr û mêrxas hon in ;
Û yêⁿ ko didin ser şopa we ,
Û mîna we divên bêne kuştin .

Serê çiyar û zozanan li wan dinêrin ,
Siha tirba wan li wan xweş tê ,
Ji berko singa millet in , ev tirb û gor ;
Mîna taceke zêrîn roj lê dide ;
Dema ko dinya dibe êvar û roj dibe sor .

Şan û mezinahî bi te dikeve
Welatê delal û abadîn .
Şan û şeref bi wan dikeve
Yên ko qurbana te bûne
Di nav ax û xwînê da

Gelî şehîdino..şehîdên welêt !

Mêr , mêrxas hon in ;

Û yên ko didin ser şopa we ,

★ mîna we divên bêne kuştin .

Mêrxasên ko canê xwe dane welat ,

Ji bîr na bin , ew in rêberên bi nav û deng

Hêja ne ko mîlet gî bê

Û li pêşiya gora wan destbeste bisekine ;

Navên wan her sax in , navên delal ,

Ew her bibin mezintir û qedirgiran ;

Mezinahî bi wan dikeve ,

Bi wan dikeve şeref û şan .

Şan û mezinahî bi te dikeve

Welatê delal û abadîn .

Şan û şeref bi wan dikeve ,

Yên ko qurbana te bûne .

Di nav ax û xwinê da .

Gelî şehîdino...şehîdên welêt

Mêr , mêrxas hon in

Û yên ko didin ser şopa we

★ mîna we divên bêne kuştin .

Gundê me .

Rojhelat e . Ezman hêdî hêdî bi rengên sor û zer dikene . Şivan , bi pez û seyê xwe ve , ji gund derdikeve . Gavan jî dewêr dide hev û ber bi çolê ve diçe . Deriyên xaniyan vedibin û gundî diçin zeviyên xwe . Zaro , jiber ko xwendegah girtiye , ji xwe re digerin , derdikevin çolê , hewa diguhêrin . Jin û keçên gund dest bi karê mala xwe dikin . Hin ji kaniyê avê tînin , hin nanê xwe lê dikin (lê dixin) û hinek jî beravê dikin . Hinek ji wan jî têşiyê dirêsin , tevn û mehfûran çêdikin . Di gund de he her kes bi dilxweşî dixebite . Gundî hemî hejî hev dikin , ew dizanin ko hemî brayên hev in û weke mirovên kêmaqil berberiya hev û de na kin . Zaroyên min ! Bes qayîş û berberiya hev bikin .

Dara sêvê .

Di bexça me de dareke sêvê ya mezin heye . Rayên darê bi rehşikên xw ve , di bin erdê de , cihekî mezin digirin . Wê gelek çiqil hene yên mezin û piçûk , yên kurt û drêj . Ji xwe ra û rehşik , li bin erdê , biqasî şah û çiqilên darê di ser erdê re , pehn dibin .

Ber bi dawiya payîzê ve belgên darsêvê dest bi weşînê dikin . Li zivistanê dar yekcar dibe tazî , lê gulpikine hûr li ser çiqilan dimînin . Gava bihar tê û tava rojê erdê germ dike , bihna axê xweş dibe , dara sêvê tê ser belgên xwe .

Rayên darê , bi rehşikên xwe ve ji erdê qinyatê hiltînin . Ew qinyat dibe mîna şîre û ber bi serê darê û çiqilên wê ve hildikişe û wan teji dike . Ji gulpikan pêş de tînen belgên sorespî . Dar kulilkan dide , ew kulîlkên rengerengîn dibişkivin .

Gava belgên kulîlkan diweşin, der dewsa wan ,
sêvine kesk yên hûr xuya dibin .

Rayên darê , bi rehşikên xwe ve , bihar û havîne
pê de dixebitin . Çiql û belgên darê jî xebata xwe
ya xas pêk tînin . Pê sêv hêdî hêdî dibin mezin,
tamxweş bihindar û rengîn û çêdibin .

Reşbûna deyindikên sêvan nîşana gehiştina wan e.
Sêv meyweyeke gelek hêja ye ^ çar spehîtî lê
yek bûne : Şikil , tamarî , reng û bihxweş î .

Rabûn û rûniştina kurdan .

Kurd gelek bi edeb û terbiye ne . Rabûn û
rûniştina wan , dan û standina wan bi rêz û
tertîb in . Kurd nazik , giran û comerd in .
Xwediye gotina xwe ne . Paşgotiniya xelkê ,
heval , hogir û braderên xwe na kin . Dostê dos-
tê xwe ne . Pir na xêvin . Ew gotina xwe bê
rê drêj na kin . Gava ew belê an erê dibêjin
belê an erê ye . Gava no an ne dibêjin no û ne ye.
Ew beriya ko tişteki bibêjin , vî tiştî xweş didin
eqlê xwe û eydî ji gotina xwe bi şunda venagerin .
Heke wan wad da poşman na bin , bi dilxweşî û
camêrî wada xwe tînin cih .

Qenciya ko ji wan re hate kirin tucar ji bîra na
kin . Heke dijminê wan ket bextê wan , ew di
sûçên wan diborin .

Gava ji kesekî tişteki dixwazin na bêjin bide min,
lêbelê ew dibêjin " ji kerema xwe bide min " .

Ko ji wan re tişteki hate dayîn " spas "
dibêjin û pê minetdariya xwe didin zanîn .

Ko yekî banî wan kir , ew dibêjin " lebe an
bifermû , an ez benî .

Gava kesek ji wan tişteki dipirsee ew lê vedige -
rînin : " Ez dizanim an ni zanim an erê an belê

an no " lê na bêjin " hî , ha " û serê xwe na hejînin , Ew dizanin ko wil kirin kêmasiyek e . Gava ew tiştêkî vedixwin bi edeb û isûl vedixwin , hêdî hêdî û bi edeb dikişînin , yêndora xwe aciz na kin .

Wadê ew li ser xwarinê ne û parî di devê wan de ye milçemilç û çelq û çelq na kin .

Heke ew di civatekî de , di nav xelkê de , rûniştî ne bi qirpeqirp qirpa xwe hevalên dora xwe bihteng na kin . Ew xweş dizanin ko vî tiştî kirin kêmasiyek e , kêmasiyeke gelek mezin .

Pêşbirî li jin û rarokan na kin , rê li wan na birin . Qedrê jinan digirin û bi gotinine neçak wan na êşînin .

Wadê ew dipeyivin dengê xwe , bê rê , bilind na kin û heke kesekî dipeyive gotina wê na birin û beriya ko ew axaftina xwe biqedîne dest bi pyivê na kin Her rastiyê dibêjin , derewan na kin , ew dizanin ko derew sêwî ne . Ew dîsa dizanin ko derew çi qas zû jî bibeze dawî rastî wê digire . Kurd nî ne ko gotina bay û kalan ni zane : Derewker her rûreş in .

Kurd dest û tiliyên xwe na kin dev û difnê xwe û guhê xwe û wan pê paqij na kin . Gava ew dikuxin an dibihnijin destê xwe an destmala xwe didin ber devê xwe .

Ew li erdê tif na kin . Goşt û xwarina ber diranan tû na kin erdê . Ariya cigarê xwe , di nav civatê da , na weşînin erdê . Li zaroyên xwe na din , wan bê sebêbeke giran na êşînin , wan tirsiyandî û çavşkênandî na kin . Ew dizanin ko heka wan wilo kir , zaro derewker dibin

Çiqas jî bienirin dijunan na kin , gotin û pirsên xerab na bêjin . Kurd dizanin ko " birîna xenceran sax dibin lê birîna gotinan sax na bin .

Bê rê sund na xwin û bê sebebeke giran xelkê
na din ber sundan . Di nav axaftinê de , bi serê bav
û pêşiyên xwe sund na xwin û bi serê bav û kalên
xelkê û gora wan jî sund na xwin . Ew dizanik ko ev
tişteki gelek kirêt e .

Gava ew tên malekê û xwediye malê bavî wan dike ser
sifrê bi derewan an ji ber şermisariyê , şermisariyeyê
ke bê rê , na bêjin ez têrim û bi delalî tên ser
sifrê .

Wadê ji wan tişteki tê pirsîn , xweş bala xwe didin
gotinên pirskerî da ko bikari (kari bin) bi rastî
bersîva wî bidin .

Gava kesek ji wan re tişteki dibêje an qise dike, bi
bihnfirehî , guh didin û bi lez û bez na bêjin : Ez
dizanim an min seh kir .

Bi başa fireh mirov hêj çêtir hîn dibe .

Ew dizanin ko ern û bihtengî tiştine ne baş in
nemaze li ber mirovên qels û belengaz û jin û za-
royan û dilşikestina wan kêmasiyek e , şermisariyeye
gelek mezin .

Kurd çavsoyîya xwe li xurtan , li yên li ser xwe re
dikin , ne li yên kêmi xwe .

Yê ko dest dike , dê û bav na ke . Dijminê bêv na^{be}
dostê lêw . Her kezîzerek simbêl sorek li pey e .
Heçî jinekê bine , divê tûrek pereyê wî an barek
derewên wî hebe . Se çi ye , daweta se çi ye .
Xewa miriyan tê , xewa birçiyên na yê . Sê gidî
hene li dinê yê li hevraza vedixwe qelûnê , yê
mala xwe datîne rex mala bavê jinê , yê bi rê va
diçe bi tenê . Kevirê mezin mana ne lêxistinê ye .
Mirovê tirsonek her dimire , ê mêr carekê .
Mirin ne hêjayî şînê ye . Mirin mirin e , xiraxir çi /^{ye}

Hevalê min Temo .

Min Temo zûda nas fikir . Me , di zarotiya xwe de ,
tevhevedu berx diçêrandin . Carekê li ser zebes ,
kelem , gêzer , kundur , tivir û silqan û darteaman
bû xeberdan . Wî digot : " ez ni zanim çire gundi-
yên me ji xeynî ceh û genim û pezxwedîkirinê pê ve
tiştêkî din na kin . Em ji bona kirîna heşînatîyan
û meywan divê herin gundên dora xwe . Axa gundê me
gelek baş e . Ava kaniya me boş e . Çiqas rind dibû
heke , di gundê me de jî bexçe û bostan hebiwa .
Ji xwe ev tişt ne zehmet e , divê bête çêkirin .
Ji wê roja ko gotin li ser çêkirina bostanan bû ge-
lek wext borî . Herwekî , ev pênc sal in , ez li
bajêr dimînim , min ne dizanî , heke gundiyan dest bi
vê xebatê kirine an ne .

Berî bi çend rojan , ez çûm gundê ko zarotiya min tê
de borî . Navê vî gundî Pap e . Gava ez gehiştimê
 , min baweriya xwe , bi çavên xwe , ne dianî .
Dora gund bi bexçe û bostanîne spehî xemilandi
bû . Ne bitenê heşînatî lê xelkê gund bexçeyên xwe
bi darteam û gul û gulçîçekan çeleng kiri bûn .
Darteamên tê de rêzkirî ji texlîteke nûjen bûn , ne
gelek bilind herçend jî çiqalên wan têr meywe bûn .
Min , bi dilekî şa , berê xwe da mala hevalê min yê
ciwanîyê Temo . Gava ez nîzikî mala wî bûm , min
bi dişwarî reya xwe derdixist . Her aliyên gund , bi
bexçeyên bedew dorgirtî , ecêb spehî bû bûn .
Ji nişka ve çavê min bi Temoyî ket . Wî , dinav bosta
nê de , av dida heşînatîyan . Min deng û silav
lê kir . Wî gazî kir û got : " Tu bi xêr hatî , li
ser seran û li ser çavan hatî ! "
Gava ez ketim hundurê bostanê , dilê min hêj bêtir
şa bû . Dar , heşînatî û gulçîçek bi rêz û tertîb
hati bûn çandin û çikilandin .

Temo , bi rûyê xwe yê kenok , ber bi min ve dihat .
Me destên hev givaştin û pev re , demekê , bêî ko goti -
nekê bibêjin li dora xwe nêrîn . Xebata hevalê min û
ya gundiyan rûyê gund û dorhêlan ecêb guherandi bû .
Gund bû bû mîna rûyekî kenok .

Piştî ko me halê hev û du pirsîn û çend gotinên heval -
lîtiyê bilêv kirin , Temo got : " Metheloka kal û kalikan
çiqas rast e ; xebat şêr e , dest avêtê , dibe rovî " .
Min lê vegerand : " We tiştelî hêja pêk anî ye , eydî
li gund meywe û her texlît heşinatî peyda dibin .

Wî li min vegerand û got : " Belê , xelkê gund gelek
dixweş in û ava kaniyê eydî winda na be .

Piştî nîro ez ê kewarên mêşên hingivî , yên ko em bixwedî
dikin , şanî te bidim . Xelk jê jî gələk razî ne . Di saya
gulçîçekên bexçan û kulîlkên darteaman hingivê gunhdê
me zehf bihindar û tamdar e . Jê bilî herwekî xwarina
wan di dora wan de ye , bi çûn û hatina reyeke drêj wextê
xwe winda na kin û zehf hingivî çêdikin . Gava Temo
ev tişt digotin , dihate bîra min ko mêşên hingivî hewce
be , ji kewarên xwe heta sê hezar mêtiran dûr diçin û li
qwîta xwe digerin . Lê hingî ew gelek wext winda dikin
û ni karin pir hingivî çêkin .

Evarê Temo hemî hevalên xwe , ko piraniya wan hevalên
min jî bûn , vexwendin ba xwe û me piştî şivê , heta

nivê şevê , qala demên zarotiya xwe , serboriyên ciwa -
niya xwe , reyên pêşveketina welatê xwe , gund û bajarên
xwe kirin .

Ez çend rojên din li gund mam û di nav bexçe û bostanan
de arîkariya hevalên xwe kir û piştî heftekê vegeriyam
bajêr .

Gundê me gundê me yê berî bû , xebata rûniş -
timanan û fikrine , ramanine nû ew kiribû ciwan û bedew ,
ava û dewlemend .

Pênc sehkerên me .

Pênc sehkerên me hene ; em biwan tiştên dora xwe de seh diki-
kin : Destdan , bihîstin , bihnikirin , tamkirin sehkerên me
ne . Em şikil û gewherên tiştan bi destdanê seh dikin .
Çav hêsincawê dîtini ye . Çav bi çermikên xwe û mûjang û
birhan tête parastin . Bi guhî em dibihîsin . Ji derveyê
guh re kirîjyok û nermik dibêjin . Di hundurê guh de
çermekî zirav heye , ew ji birha dengî dilerize û wisan em
dibihîsin ; wî çermê zirav re pergî tête gotin . Dîfn an poz
hêsincawê bihnê ye . Tama tiştên şor û şîrîn , tehl an gemor
(gemar) an tîj bi zmên tête seh kirin . Hêsincawê tamê
zman e . Pênc sehkerên me bi ranan bi mejî re girêdayî ne .

Nameyek

Tirba Spî , 16 Gulan. 1960

Pismamê delal ,

Meha borî gava em meyvanê te bûn , te digot
ko te dil fikir herî Dêrukê . Sibe berî nîro , di
saet heştan de , ez û brayê xwe û cîranê me Remo , tevde ,
herin Dêrikê . Di otimobîla me de cih heye .

Hevalîtîya te, di vê gerê de, dilê me dê gelek xweş
bike . Hêvîdarê bersîva te me .

Silavên dilgirêdayî .

N . Ferzende

Şêr bi lepê xwe , Şêx Hadî na yê hawara te . Her şêrek bi
lepê xwe ye . Ji xelkê re kewgir e , ji xwe re kûsigir e .
Deh tenûr , donzde rîspî . Deh mal , donzde maqûl .

Methelokên kurdî .

Jibona çavekî dihebînim çiyayekî . Ji xezalê bezatir nî ne ji rizqê xwe zêdetir na xwe . Ji roviyê zexeltir nî ne , di bazaran de ji çermê wî pirtir nî ne . Hinde jin in , hinde jan in , hinde mêrhemê dilan in .

Meha gulanê

Meha gulanê meha salê ya sêhîtir e . Gulan meha kulîlka ye , her texlît gul û gulçîçekên bireng , rengîn û bihindar tê de hene . Ênî serma na mîne . Xelk cilên xwe yên stûr dertêxin û yên tenik werdigirin . Di meha gulanê de , der mêrg û çiyayên em digerin . Dar bi kulîlkan teji ne û hewa ji bihna wan ya xweş bihndar e .

Sal ko hewa tê de xweş e û bijûn e , di vê salê de , meywe û zad gelek dibin . Çûk hêlînên xwe çêdikin û dormador ji deng û stranên wan teji dibe .

Çend gulçîçekên spehî biçinin û bikin diyarî ji dê û bavê xwe re . Ez ê jî , ji xwişkê xwe re qevdeke gul û rêhanan bidim , ji ber ko ew jî gelek hejî gulçîçekan dike .

Se çawan ji xwe re hevalek dît .

Se hergav bitenê di nav rêlan de dima . Tenahî dilê wî aciz û hiznî fikir . Rojekê ew çû nav bexçan û meşan bi qesda peydakirina hevalekî .

Di nav bexçan de ew pir geriya û ber bi êvarê , ji nişka ve , rastî kevroşkekê hat . Se got ê :

- Lê kevroşkê , de were em bibin hevalên hev .

Kevroşkê lê vegeran û got :

- Ez razî me .

Wan , di nav bexçan de , ji xwe re cihekî peyda kir dako lê şeva xwe derbas bikin .

Kevroşk raza , heçî se hişyar ma . Ber bi nivê şevê se dest bi rojînê kir . Xewa kevroşkê revî , wê baz da ser

xwe û goşe se :

- Ev çi reyîn e ? Gur dengê te wê bibihîse , dê bê me bixwe !

Se kher bû û fikirî : " min ji xwe re hevalekê xirab bijart . Dilê kevroşkê tenik e , bila ez herim ba gurî , wilo dixuye ko ew ji tu kesî na tirse " . Se dev ji kevroşkê berda û berê xwe da çolê dako rastî gurî bê . Se di nav kevir û deviyan de gelek meşiya , dawî , bi derbekê , çavê wî bi gurî ket . Se da^Pey wî . Pir ne borî , se seh kir ko gur jê direve . Se gazi^{me} gurî kir û got ê :

- Heyran ! Ji min areve , ma tu min kêmfî xwe dibînî . Ez li hevalîtiya te digirim . Were , guro , de em bibin hevalên hev û pev re bijîn . Gur sekinî , li sê nê - rî û dît ko seyekî pakdil e , ber bi wî ve hat û jê re got :

- Qenc e , xuyaye ko tu ji dil dibêjî , ez pê qail im , de were em bi hev re bijîn . Evarê ew gihan dereke nependî û piştî ko şevborî derbas kirin , xwe pêk anîn heta ko razin . Gur raza lê heçî se hişyar ma . Nivê şevê se dest bi reyînê kir . Gur tirsiya û got ê :

- Qurban , tu çire direyî ? Me xwe avêtiye vê nepeniyê da ko hirç bi me ne hese . Cihê ko tu rakevî tu direyî , hay ji xwe hebe , hirç dikare bê me bixwe .

Se ji xwe re got : " Min digot xwe qey gur mêr e , mêrxasek e lê ne werge ye , ew jî ne bi qiwet e . Ji hirçê ditirse û xew ji çavên wî direve .

Se gur hişt li cih û berê xwe da şikeftan û rez û bostanan û li hirçê geriya . Di fitlîneka rezekî de : se rastî hirçê hat . Se nîzikî lê kir û got ê :

- Hirça xurt û zor were de em tevde bijîn !

Hirç pê qail bû . Wan ew roj pev re derbas kirin .

Bû êvar hurç raza lê se dîsa hişyar ma . Wî nivê şevê dest bi reyîne kir . Hirç veciniqî ser xwe , tirsîya, çêrî se kirû got ê :

- Kher be lo , çire direyî . Mirov dê bibihîse , dê were me bikuje .

Se xwe fikirî " Ewca jî tirsonek e , gerek e ez herim li mirovî bigerim . Se ji ba hirçê baz da çû . Sibetirê ew di nav meşan de gelek geriya lê rastî mirovî ne hat . Dawî jî nav bexçan derket , kêlekâ rê ket , da ko hinik bihna xwe veke . Pir ne borî , çavê se li mirovî ket yê ko ber bi meşan ve dihat . Se hat ba wî û got ê :

-Mirovo , mirovo-lo ... de em pev re bijîn .

Mirov sekinî , li sê nêrî , kenî û jê re got :

- Çira no , were de em pev re bijîn û bibin hevalên hev , bide pey min !

Mirov se bir ba xwe . Bû êvar , mirov raza lê se raneket . Nivê şevê se reyî lê mirov hişyar ne bû . Se hingî ji nû ve û gelek xurt reyî . İca mirov hişyar bû û bi hêrs gote se :

- Tu çire direyî , gelo tu biçî yî lewra direuî . Mirov rabû , hinik goşt û nan anîn û danîn ber wî . Se hinik xwar û zûka bi xew re çû . Ji vê şevê ve se ma ba mirov û niha jî se ba mirovan dimîne û ew hevalê wan yê çêtir e .

Yekî goti bû " Hingî ez pîr dibim , qenctir hînî mirovan dibim . İ ji seyên xwe hez dikim .

Hîngerên nivîsandîne :

Min du dest û deh tîlî hene . Were destên xwe pêş min bike . Ez fêrî xwendin û nivîsandîne dibim . Tu çawan î ? Spas ez baş im , tu çawan î ? Spas ez rahat im . Ji kerema xwe vê qelemê bide min . Min sê xdefter , du qelem , rastekek û çar kitêb hene . Hînkirin destpê dike , xwe bilezîne . Ez qenc dibînim û dibihîsim . Mala we ji stasyonê dûr e ? No mala me di tenîsta stasyonê de ye . Heke min çavê xwe yê rastê girt , ez dikarim bi çavê xwe yê çepê bibînim . Heke min her du çavên xwe girtⁱⁿ êydî ez nikarim tiştêkî bibînim . Li zivistanê roj kurt û şev drêj in lê li havînê roj drêj û şev kurt in . Li havînê hewa germ e , li biharê hewa honik e , li zivistanê hewa sar e . Li payîzê dawîya germiyê tê û serma destpê dike . Di vê dema salê de pelên daran diweşin lê ne bi derbekê , berî pelên daran sor û zer dibin û hêdî hêdî diweşin û dar ber bi dest pêka zivistanê ve yekcar rût dimînin .

Hîngerên nivîsandîne : 2 .

Min saetek heye , ew tamzer e . Du tîrkên wê hene , yekê ji wan kurt e û ya din drêj e . Di saeta min de tîrkeke hûr jî heye , ev şanî dûvikan dike . Niho saet çend e ? Deh kêm çaryek e . Em ê di saet nehan de bigehin Kerkûkê . Duhi êvarê gelek meyvên hatin ba me . Sibe zû ez radibim û berî her tiştî dest û rûyê xwe dişom , cilên xwe li xwe dikim , xurîniya xwe dixwim , tîm destên dê û bevdê xwe , ji mal derdikevim û bi dilekî şa berê xwe didim xwendegahê û tê de , bi hevalên xwe re , dixebitim , hîni xwendin û nivîsandîna zmanê xwe yê şîrîn dibim . Di xwendegahê de em sih û çar zaro ne , niv kur û niv keç .

Hinkerên nivîsandinê : 3 .

Tu çend salî yî ? Ez bîst û pênc salî me . Tu kengê za yî (ji deya xwe bûyî) ? Di sala hezâr û neh sed û çel û pêncan de za me . (hatime dinê) .

Li kû ? Li Pêncwînê . Gurgîn ji te mezintir e ?

Belê ew ji min bi du sylan mezintir e . Tu dizanî ko ew li Erzûmê ji deya xwe bûye ? No , min ne dizanî .

Sersala zayîna wî dikeve kifjan rojê ? Ya rastî ez vê xweş ni zanim , lê bawer ke yekşemba ko bê

cejna zayîna wî ye , lê herhal , ez qail im ko ew ê ji te re binivîse û te vexwîne cejna xwe . Tu nuhû li

kû nişteci yî ? Ez nuhû li Merdînê nişteci me , liba xwişkê xwe . Mêrê xweha te kurd e ? Belê , zavayê me

kurd e , kurdekî xwenda û hêja . Ew çi xebatê dike ? Ew bijîşk ango dîktor e . Te Bidlî dît ?

Ya rastî no , berê bi dûsalan em tê re derbas bûn , gava em diçûn Diyarbekrê lê herwekî dinya şev bû me

ji çayxanekê pê ve tiştê ne dît lê ,vê havînê , min dil heye ko ez hrim Bidlîsê û mehekê lê bimînim .

Mezela min di qata sîsyan de ye , heçî ya brayê min di qata diwemîn de ye . Sine çi bajar e ? Sine

bajarekî ne gelek mezin e lê xelkê wî gelek şehreza ne , mehfûrine ecêb spehî çêdikin .

Ew ji kû tê ? Ew ji Wanê tê . Hon diçin kû ?

Em diçin Hezargolê . Navê çiyayê Kurdistanê ya

bilindtir çi ye ? Navê çiyayê Kurdistanê yê bilindtir

Agirî ye , jê re Erarat jî nav lê dîkin . Firat û Dicle du avên mezin in , kaniyên wan di Kurdistanê de ne .

Ez diçim xwendegaha destpêkî , brayê min diçe xwendegaha navîn , cîranê me Elo diçe xwendegaha bilind û

pismamê min Hevind diçe zanîngehê . Kekê Hevind zanîngeh qedand û bûye dîktor ango bijîşk . Di welatê me de

dîktor kêr in ji ber ko piraniya dîktorên me ko li Ewrûpa yê xwendinê venagerin welêt .

Hîngerên nivîsandinê : 4 .

Ez ji bexçê tēm . Ew ji kû tê ? Ew diçin mala xwe .
Temo ji bajêr tê . Eve bajarekî mezin . Hon li kû
bûn ? Di dora xwarinxaneyê de bexçeyeke mezin heye .
Mala wî nîzîkî xwendegahê ye . Ava kaniya gundê me
sar e . Ev robar têr masî ye . Masîvan diçin masî-
vaniyê , nêçîrvan nêçîrê . Navê te çi ye ? Navê min
Zîn e . Xaniyên wî gundî gelek paqij in . Mirovên
hişyar çem û robarên welatê xwe her paqij digirin .
Min çar lebat hene , dû zend û du ling . Lingên min
ji zendên min drêjtir in . Ez li hêviya te mam , lê
tu ne hat . Zaro di hewşê de dileyizin . Here ,
banî brayê xwe bike . We çi xwar ? Me nan , tirî û
penîr xwarin . We çi dît ? Me mehînek dît . Hon çi
dibînin ? Em mehînekê dibînin . Zaroyan çi got ?
Wan got ko xwendin û nivîsandin tiştêkî gelek hêja ye
û kurdên hişyar hemî bi dilekî germ dixwazin fêrî
xwendin û nivîsandinê bibin .

Hîngerên nivîsandinê : 5 .

Îro çarşemb e , duhî sêşemb bû . Meha gulanê meheke
xweş e , ev meh meha gul û gulçêçekan e . Di Kurdistanê de
zozan û germiyanîns spehî hene . Li havînê xelk
diçin zozanan û li zivistanê dikarin dakevin germiyanan .
Min hespek heye , te du mehî hene . Me otomobîleke
nû heye . Te çi kir ? Te çi kirî ? Tu çi dikî ?
Tu çi dikirî ? Min hespê xwe anî . Ez hespê xwe tînim .
We çi got ? Hon çi dibêjin ? Min ji xwe re malek ava
kir . Ew ji xwe re melekê ava dikin . Di etlahiyê de ez
gundê mamê xwe . Kurên mamê min pismamên min in û keçên
wî dotmamên min . Kurên brayê min braziyên min in û
keçên wî jî braziyên min in lê heke brayê min kurek û keçek
hene kurê wî braziyê min û keçê wî braziya min e .

Hîngerên nivîsandinê : 6 .

Ez im . Tu î . Ew e . Em in . Hon in .

Ew in . Min heye . Te heye . Wî heye . Wê heye .

Me heye . We heye . Wan heye .

Ez xort im . Tu zaro yî . Ew kurd e . Em polonî ne .

Hon ereb in . Ew îranî ne . Min dît . Te got .

Wî xwar . Wê vexwar . Me rêkir . We şand .

Wan anî . Ez çûm . Tu bezî . Ew diçe . Em tîn .

Hon dizanin . Ew ni zanin . Em ni karin . Ew

dikarin . Ez tînim . Hon davêjin . Min rakir . Hon

radikin . Ez rabûm . Tu ranebû . Em ê herin . Hon ê

bên . Ez na xebitim . Ez tiral in . Em birçî ne .

Hon eqilmend in , lewra xebatker in . Here . Were .

Bisekine . Me bêje . Me çe . Me ke . Bike . Me

kin . Me çin . Me xwin . Vemexwin . Ramekin .

Hîngerên nivîsandinê : 7 .

Min rakir . Tu radikî . Min anî . Min ne anî . Ez
tînim . Ez dibêjim . Ez na bêjim . Kê got ?

Kî dibêje . Sînemê got . Ez ji Kerkûkê tîm . Ew diçe .

Hewlêrê . Silêmanî bajarekî zor spehî ye .

Ez ji Silêmaniyê tîm . Ew diçe Siirtê . Hon ji

Kirmanşahê tîn . Were , de em herin . Ez im . Ez kurd

im . Tu yî . Tu polonî yî . Tu î . Tu kurd î .

Em hevalên hev in . Min hespê xwe firot . Te du

ga kirîn . Wî çar hesp hene . Me deh pezên xwe

anî gund . Hevalê min , sibe zû , diçe Wanê .

Hesp , ker , ga , bizin û gamêş heywan in . Tu kurd î ?

Belê , ez kurd im . Tu kurd î ? No , ez ne kurd im ,

ez ereb im . Lê ! Lo ! Lo , lawo ! Xorto !

Xwe bilezîne lo ! Min xwe lezand . Ez xwe dilezînim .

Ew xwe na lezîne . Hilkirin Hilanîn . Hilavêtin .

Vekirin . Vebûn . Vekuştin . Rabûn . Bûn . Vebûn .

Hebûn . Anîn . Deranîn . Hilanîn . Kirin . Vekirin .

Rêkirin . Hilkirin . Dakirin . Dan . Dadan . Berdan .
Badan . Rênekirin . Hilnekirin . Bernedan . Danedan .
Hîngerên nivîsandinê : 8 .

Ez diçim Kerkûkê . Ez ji Wanê tîm . Ew na çê xwendegahê .
Em hemî ji xwendegaha xwe hez dikin . Xwendegaha gundê
me gelek spehî ye , em tê de hînî xwendin û nivîsandinê
dibin . Xwendegaha destpêkî reya zanînê pêş me dike .
Em çûn . Em ne çûn . Em ketin . Em ne ketin . Ez
dadikevim . Ez ketim . Ez dikevim . Ez ê bikevim .
Min kir . Min ne kir . Min vekir . Min venekir .
Min rêkir . Min rênekir . Ez rêdikim . Ez rênakim .
Ez dikim . Ez na kim . Ez rêdikim . Ez rênakim .
Bike . Veke . Rêke . Me ke . Vemeke . Rêmeke .
Ew tî .

Ew na yê . Ez dixwim . Ez na xwim . Ez vedixwim . Ez
venaxwim . Min xwend . Min ne xwend . Min vexwend . Min
venexwend . Min da . Min ne da . Min dada . Min
daneda .

Hîngerên nivîsandinê : 9 .

Baran dibare . Berf datê . Berf dadihat . Baran
bibariya . Berf dahata . Ez û kurê xwe . Em û
cîranên xwe . Min got . Ez dibêjim . Sînemê got .
Sînem dibêje . Min ji hevalê xwe re got ko ez na çim
nêçîrê . Min got hevalê ko ez na çim nêçîrê . Te got ê ?
Belê , min got ê . Ez digel brayê xwe diçin Meletyê .
Ez digel brayê xwe em diçin nêçîrê . Ez . Tu . Ew .
Em . Hon . Ew . Min . Te . Wî . Wê . Me . We . Wan .
Min got . Ez dibêjim . Te dît . Tu dibînî . Ew dibîne .
Te anî . Ew tîne . Ew tînin . Min xwar . Tu dixwî .
Tu ê bixwî . Ew ê bixwe . Ew ê bixwe . Ew ê
bixwin . Ew çû . Ew çûn . Ew hat . Ew hatin .
Min hespek heye . Min hesp û gayek hene . Hespekî ciwan .
Mehîneke ciwan . Hespîne ciwan . Mehînine ciwan .

Bavê min

Bavê min çî bavekî qenc e . Ew gelek hejî min dike . û ez jî gelek jê hez dikim . Sibehê ew diçe ser karê xwe . Beriya ko ew bi rê keve , tê min maç dike û pê dilê min xweş dibe . Heta roavayî ez wî na bînim . Bavê min ji me re dixebite . Gava bavê min ji xebata xwe vedigere , tê mal , li derî dide , em pê dihesin û dizanin ko bavê me li ber derî ye . Ez û dê û xweha xwe hema radibin , xwe dilezînin û derdikevin pêrgîna wî . Hema ko em pêşberî hev dikevin , em dibêjin : " Wey bavo tu î ! Tu bixêr hatî , tu li ser seran û li ser çavan hatî !! "

Paşê em diçin destên wî û di mezela xwarinê da xebatên xwe yê xwendegahê kit kit jê re dibêjin . Wilo dilê me hemiyar xweş dibe .

Deya min

Deya min a dilovan ! Tu xweşiya dil û çavên min î . Tu ni zanî ez çiqas hejî te dikim . Tu ji min re her tişt î . Te ez bi şîrê xwe bi xwedî kirim . Di drêjahiya şevên zivistanê de , tu liser landika min de mayî . Gava li min sar dibû , te ez bi pizî û pêsîra xwe germ dikirim . Rabûn û rûniştin , bi rêveçûn û axaftin min hemî ji te girtine . Gava ez nexweş diketim ma kê bala xwe dida min û li min miqate dibû , ma dîsa ne tu bûyî ? Erê dadika dilovan tu bûyî . Ji her hal û lebtên min tu dizanî min çî divê . Dadika dilovan , her halên te spehî û şêrîn in .

Min divê ez te her gav bibînim û tucar ji te veneqetim .

Kew û roví

Roviyek ji xwe re digeriya li çolê . Ew rastî kewekî hat .
Xebera kew jê tu ne bû . Kew ji xwe re digot : "Yê ko
xewa wî na yê çawan bi derew radize , ez ê xwe bice-
ribînim . Kewî çavên xwe girtin û dikî ko raze .

Rovî ji par re çû û rahişte kew bi devê xwe re.

Kewî nêrî ko di devê roví de ye û ji roví re got :

" Te ez girtim , ez nesîbê te me , bêje spas ji Xwedê re.

Rovî got :

" Spas ji Xwedê re . " Devê wîna vebû , kew firiya pêş -
berê roví danî .

Rovî ban kire kew û got : " Mala wîna ne ava be
heçî ko birçî be û bêje (spas ji Xwedê re) .

Kewî lê veğerand û got : " Mala wî ne ava be heçî ko
xewa wî ne yê û bi derew raze . "

Methelokên kurdî : Heke ker bi nefse , mistek ceh
bes e . Kêvroşk ji çiyê na tirse .

Navduperdan 4 . Adar . 1970 .

Kurê min ê delal ,

Pêşî çavên te maç dikim . Heke tu pîsa me dikî
em rahat in lê ez dixema te de me . Gelo te ji xwe re
xebatek peyda kir , rahetiya te çawa ye . Çaxê nameya
min bigehe destê te hema çilobûn û çawabûna xwe ji min
re binivîse û qenc bide zanîn .

Eydî ez çavên te maç dikim tevli brayên te û
ez çavnêrê nameya te me . Tu ji min re sax .

Temo ji hevalê xwe re dinivîse : Bavê te
Hevind .

Hevalê delal ,

Herwekî tu sibe diçî bajêr , ji kerema xwe ji min re
kîloyek goşt , du kîlo birinc , kîloyek şeker û
pakêtek çay û cigaran bîne . Spas û silavên dilgirêdayî .

Mîr û Xanî.

Çawe em dizanin Ehmedê Xanî ji şairên me yê mezintir e . Mem û Zîna wî , di dinyayê de , bi nav û deng e . Mîrê Botan gelek qedrê Xanî digirt û pirçar ew vedixwend nik xwe . Lê Xanî carina ezimandina Mîr ji bîr dikir û ne diçû ba wî . Carekê Mîr ji nehatina wî gelek enirî .

Xanî erna Mîrî bihîst û çû bal Mîr ve , ji bo efûkirina qisûra xwe . Kengê ew ket diwanê û Mîr ew dît , Mîr berê xwe jê zivirand û pişta xwe da yê .

Xanî kenî û bi dilxweşî pêş ve çû û ji Mîr re got :

- Mîrê min , li guhê min keti bû ko tu ji min enirî lê ez dibînim ko tişyekî wîlo nî ne .

Rûyê Mîr ji ernê sor bû û bi dengekî hişk lê veğerand û got :

- Seyda !..ma tu ji çi dertêxî ko ez ji te ne enirî me û bihîstina te ne rast e ?

Ehmedê Xanî got :

- Mîrê min , te pişta xwe da min , ez dizanim ko tu pişta xwe na dî dijminên xwe .

Mîr pê gelek dilxweş bû û ew çûn dest û rûyên hev .

Gundê me

Gundê me gundekî spehî û ava ye.. Di gundê me de sih mal hene . Der dora gundê me bexçe û zeviyên fireh hene. Kaniya gundê me di teniştê girekî de ye . Ava vê kaniyê gelek sar û xweş e . Di alyê rohelatê gundê me de rêleke mezin û xemilandî heye . Çêreyên gundê me di aliyê nivroyî de ye . Gundê me de hêj xwendegah nîne , ev tişt ji bona me hemiyan kêmasiyêke pir mezin e .

Lorî .

Delaliya Zaroyan

Binve xweşiya dil û du çavan ,
Dadê ji te re hero nîgehban ,
Da zû tu mezin bibî Bedir-Xan ,
Binve kezeba min, binve lo ! lo !

Hişyar me be , niho ne qenc e ,
Mehdik ji te re bizane genc e ;
Bê xew me be paşiya wê renc e ,
Binve kezeba min , binve lo ! lo !

Xweşhal î wekî kevok û berxan ,
Fekrandina te melek jî heyran ,
Pak e neseba te dadê qurban ,
Binve kezeba min , binve lo ! lo !

Dewra felekê li ser me kîn e ,
Bextê me reş e , kezab birîn e ,
Mesken ji me re niho nivîn e ,
Binve kezeba min , binve lo ! lo !

Ne mal û ne saxî û ne rahet ,
Talan kirine hemî jî mihnet ,
Dişwar e gelek belayê xurbet ,
Binve kezeba min , binve lo ! lo !

Çerxa felekê wekî nesîm e ,
Ho na be Xwedê gelek rehîm e ,
Roja xweşiyê dibit kerîm e ,
Binve kezeba min , binve lo ! lo !

Hewqas! tu me bêje : "ev çi hal e ?"
Bê sebr me be , welê me nale ,
Ewn û kerema Xwedê heval e ,
Binve kezeba min , binve lo ! lo !

Gulfiroş

Ez ji xew rabûm , gulfiroşek dî ,
Pir , gelek şa bûm , gul bi dil didî
Gul bi dil didî ?
Hebû me yek dil , tev jan û kul bû ,
Ne bûme bawer , gul bi dil didî ,
Gul bi dil didî ?
Bazar me kir go , ser bi ser na dim ,
Ê gulperest bî , can û dil didî
Can û dil didî !
Min go : kî didî , can û dil bi gul ?
Go " ev bazar e , dil bikul didî ,
Dil bi kul didî !
Min can û dil dan , dil kiriye qêrîn ,
Go : " Ho Cegerxwîn , dil bi gul didî ,
Dil bi gul didî !
Cegerxwîn .

De bigirî li ser Tac û Sera !
Ey dil li qiraxê çemê Amed rûne sergerdan ,
Rind çavên xwe veke , temaşa ke welatê kurdan !
Li bajarê Amed çikandine çend sêpî ,
Bi wan ve daliqandine cindiyên zazan !
Li alîkî tac û teylesan bê xwedî ne ,
Li alîkî kolosên kevej ketine bin lîngan .
Ji bêrika xwe destmalekê derxe û çavên xwe
Paqij ke , ji wan hêstirên xwe wek tav û baran !
Destên xwe li ber gu hê xwe deyne û guh bidêre
Li dengê Axtî ko dibêje " Her bijî Kurdistan !
De bigirî bi dengê xwe ê zîz , tim bike gazî ,
Ey Amed ! Ta kengê bijî tu bi wan kul û derdan !
Wek te xwînxwar in , Agirî û Dersîm û Sasûn tev ,
Wek te diljar in Tor û Bext û Berzan !

Wek te bîndest in çiyayên Şingal û Hemrîn ,
Wek te reş girêdane Sefîn û Girdê Seywan !
De bigirî û binale ey şarê Amed ey xwînxwar ,
De bigirî li ser tac û sera û textê Merwan !
Ax brano , ez nexweş im , nexweşê welatê xwe ,
Derdê min jana zirav e , serxwebûn derman !
Ez ê bimirim , bi vê êşê , her ev e daxwaza min ;
Teneşoyê min çêkin ji textê ber derê zindan !
Darbesta min çêkin ji darên sêpiyên Amed , hem
Qerqerê min çêkin ji teylesan û şal û şedan !
Dixwazim min bişon bi ava Dicleyê Amed , hem
Ji ber gulavê li min bireşînin hêstirên keç û bûkan !
Eger li min ne girîn kovar û rojname û tarîx ,
Bila li ser min bigirîn çend Dilşah û Perîşan !
Ma kî wê ne bêjî sed xwezî me bi dilê Cegerxwîn ,
Ko ez li goristana Amedê carek bibim mêvan .

8888888888

Cegerxwîn .

Ta Kengî ?

Ev renge bratî me ne vê ger timî wa bin ,
Hevsar me girêdayî bi kurtanê kera bin ,
Ew begler û axa û em ê jar û geda bin ,
Ew rencberê dijmin û em ê rencberê wa bin ,
Ey karker û cotkar bes e , dem hatiye rabin !
Ta kengî em ê karkerê axa û bega bin !
Ta kengî em ê hestiyê ber lingê sega bin ?
Çawa ko dizanim tu timî şerker û mêr î ,
Deng daye di şerqê de , bi xwe fêris û şerî î !
Îro tu çima wer biwe tirsok û newêr î !
Perda gidiya ser xwe ve da , da xwe veşêrî !
Ey karker û cotkar bes e , dem hatiye rabin !
Ta kengî em ê karkerê axa û bega bin !
Ta kengî em ê hestiyê ber lingê seya bin !

Ji Dîwana Cegerxwîn .

Ji şihrên
Axayok :

Tawûs bi vî şiklê melîh ,
Şermendeyê saqên di reş ;
Ew qijika gûxwer binêr ,
Qij , qij dikit elwan im ez .
Şêrê ji heft bavê xwe şêr ,
Dawayî şêrî na ketin ,
Tûlepîsê heft kûçikan ,
Ew ew dikit erslan im ez ,
Nanê cehî têr na xwitin ,
Tiştêk di malê de ni ye ,
Simbil û çavan bel dikit
Zobaşiyê qewman im , ez
Fezl û terîqa neqşebend
Ger ew bi şorb germ biya ,
Ew dîzika şorbe di nêv ,
Dê şêxê bestamî biya .
Fezl û terîqa sofiyan ,
Ger ew bi reh bihta wicûd,
Ew nêriyê lihyetewîl
Dê bê guman sofi biya .
Fezl û terîqa aliman ,
Ger^{ew} bi şaşa gir biwa ,
Cismê kulindê sermezin ,
Dê qazî Beyzawî biya ;
Fezl û terîqa qadirî
Ger teq , teq û şeq , şeq biya ,
Ew şeq şeqa aşî yeqîn ,
Dê qutbê gêlanî biwa .

Hemî xelkên gund hatinên erdên xwe berhev dikin . Zaro jî biwan re ne , ew jî destvala na sekinin , di bexçan de , der teniştê dê û bavên xwe , dotman û pismamên xwe dixebitin , arîkariya wan dikin . Rast e ko karine giran ji wan der in ; lê - belê ew bi destên xwe yên piçûk xebateke hêja pêk tînin . Dersdarê gund yê ko zaro anîn bexçeyan , mîna paleyekî , dest dide gundiyan û xebatê dike . Piştî xebatê dersdar gazî zaroyan kirin û gote wan : " Zaron ! li hev bicivin " . Zaro li hev civiyan . Dersdar gote wan : " Hon dixwazin sibe dîsa bîn û arîkariya bexçevanan bikin . Zaroyan yek dil û yek deng bi şahî qîr kir û got : " Belê , em dixwazin . Dersdar li wan vegera û got : " Hingî sibe di saet heftan de em ê di nav dexlên gund yên roavayî de rastî hev bîn " . Dotira rojê dersdar û zaro , di cihê gotî de , der dema nîşandayî , gihane hev . Jin û keçên gund di bexça Memoyî de dest bi xebatê kiri bûn . Dersdar û zaro piştî silavdanê , bi ken û dilxweşî , dest bi arîkariya jin û keçên gund kirin û di nav sê saetan de gelek meywe danîn selikan . Ji xwe di saet dehan de berhevkirina meywan qediya Eydî dema xwarin û vexwarin , leyistin û stranan hati bû . Jin û zaro , dersdar û bexçevanan , pev re , taştî şkênandin , meyweyine tamdar xwarin , bi govend û stranan bihna xwe vekirin .

Mamik :

Qesreke spî bê derî ? hêk . Qasimko erdê simko ? dilop . Ez çûme serê diyarekî , min dît heft beran li pey beranekî ? pinê zebeş . Rêzika daniya li serê xaniya ? ezman û stêrk .

Hirç û Keçik

Carekê keçik çûne bexçê ji bona berhevkirina meywan.

Wan gelek meywe berhev kirin û nîro dageriyan mal ;
lê ew pê ne hesiyan ko yek ji wan kême .

Gava pê hesiyan û banî wê kirin kesê li gaziya wan
venegerand . Dema ko hatin gund , gotin ehlê wê ko
Nûn , navê keçikê Nûn bû , di nav bexçan de winda
bûye .

Heçî Nûn berê xwe da bû tenahiyekê û diçû . Ew
dawî , di nav rêlekê de , rastî malekê hat . Wê li derî
xist lê tu kes deyn ne kir . Wê detî def da , derî
vebû . Nûn ket hindur û li ser kursiyekê rûnişt .

Hirçek di vê malê de dima lê wê gavê ne li mal bû .

Hirç êvarê vegeriya , hat mal .

Gava çavên hirçê bi Nûnê ketin , dilê wê gelek şa bû
û jê re got : " Keça delal , meyvana şêrîn tu bi xêr
hatî , tu li ser seran û li ser çavan hatî , îca ez
na hêlim ko tu herî , tu ê bi min li vir bimînî . "

Keçikê li hirçê venegerand , hema wê dest bi girînê
kir û axîr dikişandin . Lê keçikê reben ew çî dikarî bû
bike , tiştê ji destê wê ne dihat .

Ji xwe keçikeke piçûk û narîn çî dikarî bû pê bike .

Wê deyn ne kir û di mala hirçê de ma . Hirç hero temamiya
rojê diçû nav bexçan û berî ko ji derî derkeve digote
keçikê : " Aqil be , malê paqij bike , xwarinê çêke ,
hilîne deyne û bê destûra min me çê tu deran .

Divê tu xweş bizanî û bala xwe bidî gotina min , heke tu
direvî ez te digirim û ko min tu girtî ez te dixwim . "

Nûnê , ji bêgaviyê , guh dida hirçê lê wê di dilê xwe de
digot : " gelo reya rew û xelasê li kû ye ? "

Piştî wextekê keçikê ji hirçê re got : " Lê hirçê , têr
pirçê , ev çend hefte ne ez dûrî dê û bavê xwe me ! Ez
dixwazim ji wan re diyariyekê bişînim , gelo tu çî dibêjî ? "

Hirçê got ê : " Xebera te ye , ev tişt dibe , Ez ê diyariya

Ko tu dixwazî bînim wan .

Dotira rojê keçikê kade lêxistin û selikeke mezin
peyda kir û ji hirçê re got :

- Ez ê kadan bikim nava vê selikê , tu ê wê bibî
gundê me . Lê ne be ko , bi rê ve , tu wan kadan
bixwî ! Ez ê hilkkşim ser xanî û li te binêrim , ne be
ko tu destê xwe dirêjî şîraniyan bikî !

Hirçê lê veğerand û got :

- Bila dilê te rahet be , ez ê bi ya te bikim .
Keçikê selik anî û danî ber derî û beriya ko hirç
ji xênî , derkeve ew bi xwe ket nava selikê û kade
jî kirin ser xwe. Piştî bîstekê , hirç ji mal
derket , selik hilanî da piştî xwe û berê xwe da
gundê Nûnê û çû .

Hirç meşiya , gelek meş iya , westiya û ji xwe re got !
"Ez ê hinik di bin siha vê darê re rûnim û bila çend
kadan bixwim . "

Keçikê ji hunduê selikê deng lê kir û got ê :

- Ez te dibînim , belê ez te dibînim , di bin siha
vê darê re rûmene û kadan me xwe , ma gotin û
qerara me çawan bû ?

Hirç bihna xwe dibe û dibêje :

Çi fend e , çi fesal e , li jorê rûniştiye lewma cihên
dûr dibîne .

Hirç selikê dike piştî xwe de û pêş ve diçe .

Dinya germ e , rê kaş e , hirç piştî bihekê dîsa
bi westabûna xwe dihese û ji xwe re dibêje :

- Bi Xwedê , ez ê di bin siha vê darê re rûnim û
çend kadan bixwim .

Keçik ji nava selikê dîsa dengê xwe bilind dike û
dibêje :

- Lê hirçê , têr pirçê ma wilo ye , ez te dibînim ; Xwedê
me ke ko tu rûnî di bin siha vê darê re û kadan bixwî !
Hirç dibêje xwe : " Ma çawan keçik min dibîne , ev çi

fend e , çi fesal e , çi bazar e , bi Xwedê li jorê ,
gelek li jorê rûniştiye lewma bergehên dûr dibîne .

Hirç dîsa radibe , selik dide ser pişta xwe û dibeze heta
ko digehe gundê keçikê . Ew rast birast diçe mala dê
û bavê Nûnê û li deriyê wan dide .

Teq , teq , req , req

- Derî vekin , derî vekin , Nûnê ji we re pêşkeşek ,
diyariyek kadeyine germ û nerm rêkirine , eve min ev
anîn .

Gava seyên melê hirçê dibînin ne yek , ne dido xwe
davêjin ser hirçê .

Hirça tirsiyayî selik , ji pişta xwe , davêje ber
deriyê mala Nûnê û baz dide ber bi bexçan ve .

Gava bavê keçikê derî vedike û li selikê dinêre , ew
dimîne ecêbmayî :

Daça wî di nav kadan de rûniştiye û dikene .

Çpirokeke Ūrisî .

Rastî û Derew

Rastî şîrîn e , rastî xurtî ye , rastî rûspîtî ye .

Derew tehl e , derew sistî ye , derew rûreşî ye .

Yê ko rastiyê dibêje her dilrahet e , yê ko derewan
dike her ditirse . Derew çiqas jî bibeze dawî rastî ew
digire . Kurd dibêjin : " Derew sêwî ne .

Derewker her ji xwe re dibêje : " Heke hate seh kirin
ko min derew^{kir}ango halê min dê çawan bibe ?

Tiştê ko hêja ye mirov bike , hêja yê kobaş bike .

Bala xwe bide tiştê ko tu dikî .

Methelokên kurdî :

Heta Adem em pê dizanin , ji wî pê de tiştekan nik te
heye bêje . Ne şîrîn be , lê xelk te bixwin , ne tehl
be , lê xelk te bavêjin . Heçî jar e , li havînê jî sar e .
Zikê têr hay zikê birçî tune ye . Sed pez li ber siha
darekê mexel tên . Bertîl keviran nerm dike .

Şîr - Nîvişk - Penîr

Em şîrî ji çêlek , gamêş , bizin û miyan distînin .
Şîr pêxwarineke gelek çak e û birhê dide mirovan .
Nîvişk jê derdikeve . Gava şîr dikele û sar dibe
rûyê şîr tok digire . Şîrî dikelînin , hêvên dikin
dibe mast . Mastî têxin meşkê de , dikeyînin , hêvên
dikin dibe dew , ji wî dewî nîvişk çêdibe .
Gava dixwazin rûn çêkin , nîvişkî liser êgir dihelînin ,
xwey dikin dibe rûn .

Ji şîrî bê kelandin jî nîvişk dikare bête çêkirin .
Şîr donzde saetan legenane de , di cihekî honik
û gelek paqij de bête berdan , nîvişkê tê de di
şiklê qrêmê de li ser rûyê wî dicive , ew qrêm
bi sivikahî tê hilanîn û keyandin û pê ava wî ya
tê de jê vediqete û qrêm dibe nîvişk , ew nîvişk
bi ava sar xweş tete şuştin û tete danîn ser sifrê .
Şîr bê kelandin bi hêvên an havên dibe penîr . Ji
ava şîrî lûlik çêdibe .

Bihn girtin û berdan

Destê xwe deyne ser sîngê xwe , tu dihesî ko sîngê
te bilind û nizm dibe . Ev her du qelq yên bihgirtin
û berdanê ne . Gava sîng bilind dibe ji dev û difnê
hewa diçe kezebê û gava nizm dibe jê derdikeve .
Kezeb di aliyê çep û rastê dilî de ye . Sîng
ji nîzîkahî ve bi kezebê tejî ye . Gava hewa
dikeve kezebê rasta xwînê tê û wê paqij dike .
Ew hewayê ko ketiye kezeba me de zûka kevin dibe ,
xwîna me eydî pê paqij na be , ji ber vê yekê sîngê
me nizm dibe û ew hewayê pêmelkirî derdikeve û
ji nû ve sîngê me bilind dibe û wilo hewayê paqij
dikeve hindurê kezebê . Dora Dinê bi hewayî girtiye .
Hewayê deşt û çiyar ji yên bajaran xweştir û bijûn-
tir e .

Gava xêlk di mezelekê de rûdinin û pencereyên wê digirin hewayê mezelê kevî û nexweş dibe , mirovên tê de eydî ni karin hewayê paqij jê bistînin , hingî divê pencereyên mezelê bêne vekirin da ko hewayê paqij bikeve hindur . Hewayê bihnî û nexweş mîna jehrek e .

Dihndana cendekî

Gava hon destên xwe datînin ser zend , sîng an serê xwe hon seh dikin ko di bin de tiştêkî hişk hene ew hestî ne . Hestî bi goştî kiras kirî ye û jê lemlateyên cendekê me peyda dibin û bi wan lebatên me diqeliqin .

Gava hon destê xwe ê rastî didin milê xwe lemlateyê baskî digehe hev û wisan destê we digehe milê we . Bi dihdana cendekî lemlateyên bedenê zexmtir dibin . Ran û teşkên mirovên birêveçûyî ji yê rûniştker xurtir dibin . Heke hon ji zexmiya bedena xwe hez dikin, dest bi dihdana cendekî bikin . Bezîn , birêveçûn , melevanî , cotikî û lotikî , nêçîrvanî ji bo dihdana cendekî gelek qenc û bikêrhatî ne .

Zarono ! Bala xwe bidin cendekê xwe da ko sibe laşê we xurt û qaim be .

Methelokên kurdî :

Serê du beranan di beroşekê de na yê kelandin . Te çi danî beroşê , tu ê wî bixwî . Kesî cera çêke, dikare çembilan pê ve bike . Tu li kû , mala dawetê li kû ? Yê tazî bû di kuwarê de digot jina xwe : " Zirav birêse . Didu bi hev re rast bin yê sisiyan Xwedê ye . Hevalê hevalan zehf in , mêrên kirinê kê in . Şahidê rovi dîvê wî ye .

